

POD STEJNÝM NEBEM

Dramatický příběh chlapce o utrpení, hladomoru
a tragédii života v Severní Koreji

JOSEPH KIM
STEPHAN TALTY

Pod stejným nebem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Joseph Kim a StephanTalty
Pod stejným nebem – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

POD STEJNÝM NEBEM

**Jednodenní cesta chlapce od hladovění
v Severní Koreji k záchraně v Americe**

POD STEJNÝM NEBEM

JOSEPH KIM A STEPHANTALTY

**CPress
2017**

Mé sestře Pongsuk

ÚVOD: STRÁŽNÝ

Druhý den mého pobytu v saročchongu – nápravném zařízení pro mladistvé – mě poslali vytrhávat plevel na rýžových polích. Byla to vyčerpávající práce. Musel jsem se hodiny a hodiny plahočit v zatopených řádcích plných špíny, vytrhávat plevel a holými prsty vyhrabávat tlusté bílé kořeny. Alespoň jsem se ale dostal s dalšími chovanci ven z vězení. I když jsem byl tou dobou již dva roky bezdomovcem a měl jsem co dělat s gangstery, zkorumpovanou policií a hladem, tohle místo mě děsilo. O den dříve jsem viděl, jak zmlátili jednoho kluka tak surově, že mu zřejmě museli poškodit mozek, a když jsem slyšel křik znásilňovaných dívek v sousední místnosti, napadaly mě chmurné myšlenky. V nápravném zařízení kdysi sídlila škola. Vlastně nejlepší umělecká škola v Hörjongu, ale nyní, jako mnoho jiných věcí v tomto městě, byla rozpadajícím se a barbarským místem plným chaosu.

Kolem poledne jsme pochodovali pod žhavým sluncem zpět do nápravného zařízení, abychom se naobědvali. Nevěděl jsem, jak to chodí, a tak jsem prostě následoval ostatní a snažil jsem se, abych nevyčníval. Když jsme dojedli naše skrovné porce kukuřičné mouky, strážný, hubený kluk se zamračeným obličejem, na nás zařval: „Máte přestávku.“ Díval jsem se, jak si ostatní chlupci lehají a usínají, vše během dvaceti vteřin. Pochopil jsem, jak drahý tu byl čas, když tak rychle popadali k zemi. I já jsem byl unavený, a proto jsem si našel místo, kde bych mohl složit hlavu.

Brzy poté jsem už podřimoval spolu s ostatními. Nevím, kolik uplynulo minut, když jsem zaslechl ve svém snu hlas: „Vztyk, vztyk.“ Otevřel jsem oči. Strážný na nás řval, šlapal po řadách spících chlapců a těm pomalejším hrozil dlouhou holí – což byla v podstatě násada zahradnické motyky –, kterou hrozivě třímal v pravé ruce. Všichni lezli po čtyřech a hledali

své boty, které se nacházely na hromadě uprostřed místnosti. Třásl se mi ruce. Jednu botu jsem sice našel, ale tu druhou již ne. Byl jsem v předklonu a prohledával jsem zbývající páry, když mě něco silně udeřilo mezi lopatky.

„Parchante! Proč se tak loudáš?“

Otočil jsem se s tváří zkroucenou bolestí. Byl to strážný. Praštil mě do zad svojí dlouhou holí. Příšerně to bolelo, ale podařilo se mi udržet se na nohou. Věděl jsem, že ukázat v takovém prostředí slabost by mohlo znamenat smrt. Kvůli bolesti v zádech jsem se sklonil před strážným, jehož tvář se zkrivila v radostném úšklebku.

„Prosím, pane,“ řekl jsem, „hledám moje boty.“

Opět zvedl hůl a zaječel: „Parchante!“ Udeřil mě s ní do levého ramene ve snaze mi zlomit klíční kost. Byl bych ho nejraději zabil, ale obával jsem, že má mezi ostatními strážnými spojence, kteří by si pro mě přišli, kdybych se nechal unést.

Od tohoto dne si mě tento strážný vybral jako oběť číslo jedna. Později jsem se dozvěděl, že jeho rodiče byli v Hōrjongu nějakými pohlaváry, ale z nějakých záhadných důvodů upadli v nemilost. Strážný zůstal sám a byl poslán do zařízení pro mladistvé jako kkotčebi, jak se říkalo všem dětem bez domova. Tam mu jeho konexe dopomohly k tomu, aby dělal svým spoluvězňům dozorce. Sžírán hořkostí, napadal lidi zcela bezdůvodně. A zvláště si zasedl na mě.

Naučil jsem se ukládat boty na místo, kde bych je opět mohl najít, ale strážného to nezajímalo. Mé jméno bylo parchant a bití bylo na dennodenním pořádku. Někdy mě udeřil velkou holí, jindy mě liskal po obličejí otevřenou dlaní. Na odpověď jsem se jen ukláněl. Ale narůstal ve mně vztek. Cítil jsem, jak se mi krev hrne do tváří, když mě přes ni udeřil.

Venku na ulicích jsem byl na svůj věk považován za dobrého rváče. Někteří se mě dokonce i báli. Ale v nápravném zařízení se s lidmi zacházel jako se zvířaty a často zde jednoho člověka brutálně zbilo tucet mužů. To nemohl ustát nikdo.

Po týdnech takového zacházení jsem jednoho dne zaslechl, jak se ke mně strážný přibližuje zezadu.

„Hej, parchante,“ řekl téměř žoviálně. V jeho hlase jsem cítil nedočkavost dát mi facku, kterou by si uvolnil nenávist a frustraci, již ve své duši vůči mně choval. Jako kdyby se těšil na uvolnění temné energie, nahromaděné za celé ráno. Cítil jsem, jak si tyto okamžiky doslova vychutnával. Vždy jsem dokázal vnímat city cizích lidí, dokonce i mých nepřátel.

Ale dnes jsem nebyl ochoten ani pomyslet na to, že by se mě dotkl. Otočil jsem se.

„Proč se po mně neustále vozíš?“ vykřikl jsem. Trásl se mi u toho hlas. „Nech mě na pokoji, prosím. Nech mě na pokoji, nebo uvidíš!“ Ještě jsem to ani nedořekl, a už jsem věděl, že jsem se vystavil nebezpečí. Ale bylo příliš pozdě na to, abych svá slova mohl vzít zpět.

Jeho obličej ztuhl překvapením. Pak zbrunátněl a přimhouřil oči.

„Jak se opovažuješ mi odmlouvat!“ řekl tlumeným hlasem.

Začali jsme křičet jeden na druhého a kolem nás se shromažďovali ostatní chlapci, aby nás s vykulenýma očima sledovali. Velitel družstva zaslechl, že se zde něco dělo, a přiběhl k nám.

„Co se děje?“ zeptal se a odstrkoval chlapce stranou. „Co vy dva tady na sebe křičíte?“

Než strážný stihl otevřít ústa, rychle jsem se chopil slova. Popsal jsem vše, k čemu zde docházelo veliteli družstva přímo před nosem. Poslouchal, pokyvoval hlavou a gesty ukazoval vzteklému strážnému, aby byl zticha. Když jsem skončil, viděl jsem, jak oči velitele družstva jiskřily radostí.

„Už nepotřebuji slyšet nic dalšího. Udělám to, co je spravedlivé! A to znamená jediné: vy dva si to musíte vybojovat!“

Velitel družstva vypadal, že je sám se sebou velmi spokojený. Byl očividně znuděn celodenní rutinou a zde se naskytl možnost malého vzrušení.

Věděl jsem, že prohrát tuto bitku bude nebezpečné. Strážný by nade mnou získal absolutní moc, a protože jsem ho ponížil, když jsem se mu

veřejně postavil, neměl by se mnou žádné slitování. Rozhodl jsem se, že udělám cokoliv, abych vyhrál.

Velitel družstva shromáždil všechny chlapce doprostřed naší místnosti. Pozoroval jsem svého soupeře. Byl větší a těžší, ale já jsem věděl, že vedl privilegovanější život, zatímco já jsem žil na ulici. Jsi psychicky silnější, říkal jsem si. Dělej cokoliv, kromě jediného – nevzdávej to.

„Dobrá, začněte!“

Chytli jsme se se strážným za ramena, přetlačovali se vpřed i vzad a přitom jsme sténali úsilím. Strážný bleskově stáhl ruku, udeřil mě do čelisti a rozbil mi o zuby ústa. Ucítil jsem krev, což mě vylekalo. Strčil jsem do něj a pokusil jsem se jej povalit. Ale byl silnější, než jsem čekal. Po několika minutách zuřivého zápasu se mi podlomilo koleno a já jsem se skutálel na zem. Strážný na mě padl a chytil mě rukama pod krkem. Převalovali jsme se tam a zpět, dávali si vzájemně rány a supěli ve snaze se nadechnout. Minuty se nekonečně táhly. Koutkem oka jsem si všiml, že přišli i jiní velitelé. Zahlédl jsem je, jak sedí na betonové zemi a zaslechl jsem cinkot lahví s načerno pálenou lihovinou.

Po dvaceti minutách zápasu a vzájemných ran jsem měl ruce kluzké od potu. Byl jsem vyčerpaný. Měl jsem pocit, jako by mi ruce visely z kloubů jen na tenkých šlachách. Bylo toho mnohem více, co jsem mohl prohrát, jenže jsem byl vždy vytrvalý rváč. Povalil jsem strážného na zem, vylezl na něj a sedl si na jeho vzdouvající se hrud. Přidržel jsem mu obě ruce levačkou a začal jsem jej bít do obličeje. Snažil se otáčet hlavou, aby se vyhnul mým ranám. Necítil jsem již žádný vztek nebo nějaké pohnutí. Byl jsem jako horník, který dobývá sloj uhlí. Bylo ve mně jen odhodlání, ale moje nenávisť byla tatam.

Bum, rozsekl jsem mu jeho spodní ret o zuby. Znovu. Zhluboka jsem se nadýchl, předklonil se a zatnul jsem zuby. Bum. Ještě silněji. Vystříkla mu krev a dopadla zpět na tvář.

„Vzdávám se!“ zvolal nakonec. Někteří z diváků začali jásat, zatímco ostatní si odfrkli a dali najevo své znechucení.

Odvalil jsem se ze strážného a zůstal ležet na podlaze. Nemohl jsem popadnout dech.

Opět jsem přežil.

Chtěl jsem si pouze odsloužit svůj čas co nejklidněji, ale tím, že jsem vyhrál, jsem na sebe přitáhl pozornost „bratrstva gangsterů.“ Téhož odpoledne jsem zjistil, jakou obdržím odměnu. Byl jsem jmenován novým strážným. To znamenalo mít více jídla lepší kvality a být osvobozen od celodenní práce za silného vedra.

Ze strážného, kterého jsem porazil, se stal obyčejný vězeň, jenž chodil na pole vytrhávat plevel. Hůl jsem obdržel já a chápal jsem, že ji mám používat s veškerou tvrdostí a bezohledností.

Žádnou dlouhou hůl jsem nechtěl a stejně tak jsem nechtěl být ani strážným, ale neměl jsem na výběr. Přísahal jsem, že budu lepším člověkem než kluk, který mě šikanoval. Doufal jsem, že se ze mě nestane brutální kreatura, jakými byli členové bratrstva gangsterů, kteří měli nápravné zařízení na starosti. Chtěl jsem uchovat naživu část mého starého já. Ale během několika týdnů se našlo pár chlapců, kteří by mě zřejmě s největší chutí zabili. Měsíce poté, co jsem zařízení opustil, mě ti stejní chlapi pronásledovali v ulicích Hörjongu a z očí jim plála stejná zuřivost, jakou jsem cítil já, když jsem dostal ránu holí do zad. Myslím, že jsme v sobě pocítovali vztek kvůli všemu tomu, co se nám stalo, ale také kvůli tomu, co se stalo z nás.

Hlad zahubil v Severní Koreji stovky tisíc lidí. Některé jejich hroby jsou stále ještě vidět na pahorcích poblíž Hörjongu. Ale hlad také způsobil leccos, co zůstalo skryté. Rozkládal rodiny, jako by je někdo ponořil do kyseliny (příkladem byla naneštěstí i ta moje) a ničil hluboká a oddaná přátelství pro něco tak nicotného, jako je bochánek z kukuřičné mouky. I když to tělo přežilo, nakonec jste zjistili, že vaše duše byla do značné míry nepozorovaně deformovaná. Trvalo velmi dlouho, než jste si toho všimli.

To se týkalo mnoha lidí, které jsem tehdy potkával. A týkalo se to i mě.

POD STEJNÝM NEBEM

KAPITOLA 1

Když jsem byl malý chlapec, byl jsem tichý a introvertní. Nedokázal jsem mluvit s lidmi přirozeným způsobem a kvůli tomu jsem obtížně získával přátele. Zjistil jsem však, že mi bylo dopřáno něco, co dokázalo moji plachost poněkud vyrovnat: schopnost odhadnout pocity druhých lidí, aniž by museli něco říkat. Myslím, že tento dar je jakýsi druh chemických senzorů nálady, které se nacházejí hluboko ve mně. Jako kdyby lidské city opustily jejich těla coby neviditelné částičky, proletěly vzduchem mezi námi a prošly mi póry pod kůží, kde je absorbují senzory nálady, aby je pro mě identifikovaly.

Tehdy žila naše rodina – pohledný a sebevědomý otec, churavějící matka, milovaná starší sestra Pongsuk a já – v malém „holubníku“ v Hörjongu. Tohle město bylo známé svými bílými meruňkami, krásnými ženami a nejlepší keramickou hlínou v Severní Koreji. Stále si dokážu vybavit emoce, které jsem čerpal z rodičů i své sestry. Nyní si dokážu vybavit jen několik slov, která jsme si říkali a která jsou již jen připomínkami světla a temnoty, smutku a radosti.

Moje matka ze sebe vyzařovala temnou energii. V poledne jsem ji vídával, jak leží bez hnutí na rohoži na spaní. Zůstávala tam celé hodiny v naprostém klidu. Proč se chovala takto, když matky mých kamarádů pobíhaly neustále sem a tam, připravovaly tofu nebo nějaké malé sladké občerstvení, povídaly si nahlas na schodišti nebo nás zaháněly od dveří, to jsem nevěděl. Jednou mi řekla, že v době, kdy mě nosila pod srdcem, dostala pelagru – nemoc, kterou způsobuje nedostatek vitamínu B3. Také snědla týden před mým porodem rybu a vážně onemocněla. „Sousedé

nevěřili, že to přežiju,“ říkala matka. Nechápal jsem, co měla pelagra nebo ryba společného s tím, že celá léta poté polehávala na zemi.

Její smutek pronikl i do mého nitra. A když byla v takovém stavu ona, i já jsem se cítil apatický. Často jsem si lehával vedle ní a ponořil se do depresivní dřimoty. Když se v těchto vzácných okamžicích zasmála, chtěl jsem se smát s ní.

Pravda byla taková, že moje matka trpěla depresemi kvůli svému životu i manželství a její smutná a apatická nálada se šířila naším malým bytem. Její nemoc a utrpení ze svého vlastního života rovněž způsobily, že se z ní stal naprostý podivín. „Štěňátko,“ říkávala, když jsem vešel do bytu. (Štěňátko bylo tradiční jméno pro nejmladší dítě a takto mi říkali ostatní členové naší rodiny.) „Pospěš si a umyj si ruce!“

Na druhé straně zde byla moje sestra Pongsuk, která na mě měla zcela opačný vliv. Byla o sedm let starší, příjemná a trpělivá. Vždy dokázala rozzářit mé náladové senzory jako sluneční svit. Než jsem přišel o otcovu přízeň, byl jsem v této době princem naší rodiny. To dobré, co pro mě dělala (a co by pro mě neudělala?), jsem začal brát jako samozřejmost. Když se mi zachtělo víc rýže, dala mi na talíř něco ze své a řekla: „Podívej se, tati, dals mi jí příliš mnoho.“ Po návratu domů ze školy mi nosovala něco malého k jídlu, zmrzlinu nebo něco sladkého z obchodu, který měla po cestě. Když bylo třeba vyprat moje ponožky, vyprala mi je. Když jsem se nudil, posadila mě a četla mi z některé ze svých učebnic.

Mé sestře se nedostalo stejně lásky jako mně, když jsem byl malý chlapec. Když otec přiběhl domů a vybral si jednoho z nás, aby ho pohoupal, byl jsem to vždy já. Když si vybral jednoho z nás, aby mě podržel na nohách, zatímco on ležel na zádech, a my jsme u toho měli pocít, že letíme, byl jsem to vždy já. Když jsme si koupili nové kolo, dostal jsem ho já.

Ale Pongsuk nikdy nežárlila a nikdy nebyla zlá. Když otec odjel z města na služební cestu, vždy se vrátil s nějakými dárky (s puškou na hraní nebo s panenkou pro sestru) nebo se severokorejským cukrovím, což byly tvrdé cukrové kuličky se světlehnědými proužky, lepkavé a velmi chutné. Vytáhl

je z kapsy, já jsem jich dostal pět a stejné množství dal i Pongsuk. Ale nesnědla je. Vzala si jeden a mně dala tři, které jsem hned spolkl. Poslední kousek si schovala na okamžik, kdy mi bylo smutno. Pak mi s ním zamávala před očima a smála se, než mě nechala jej rozbalit a dát si jej do úst.

Pongsuk to dělala bez jakékoliv známky odporu – nebo jsem si to alespoň myslel. Ale bylo to tak doopravdy? Nebo měla srdce plné utajované žárlivosti? Dychtila po tom, aby ji otec zvedl alespoň jednou a pohoupal ji, když chodil po bytě, aby se mohla smát radostí? Byl bych rád, kdybych se jí na to mohl nyní zeptat.

Jedna z mých prvních vzpomínek se týká její školní uniformy: bílá blůza, tmavě červený šátek, uvázaný kolem krku, a modrofialová sukně. Jednou jsem si hrál s kamarády u schodů do domu, kde jsme bydleli, a vzpomínám si na shon, který tam panoval: kolem jezdila a troubila auta, na chodníku se tísnili chodci, kamarádi se smáli a pletli se lidem pod nohy. Najednou se v této šedivé zmeti lidí objevily o kus dál kontury lidského těla. Nevím jak, ale věděl jsem, že je to moje sestra. Musely mi být tak tři čtyři roky. Mezi všemi těmi neosobními a neznámými věcmi, které neměly s mou sestrou nic společného, se najednou magicky objevila Pongsuk. To mě naplnilo radostí.

A můj otec? Byl zdrojem světla a kilowatů čisté energie. Od dětství, které strávil jako chudý rolnický chlapec, se vypracoval a udělal značný pokrok. Byl jmenován druhým nejvyšším funkcionářem v okrese Undok, později se stal úspěšným účetním vojenské školy poblíž Hōrjongu. To mu dodalo značnou sebedůvěru, aby dosáhl na všechny možnosti, které mu život nabízel. Alespoň po dobu prvních let mého dětství mi dokázal dodat naději jen tím, že vstoupil do dveří.

Myslím, že lidé, jako byl otec, byli zvláště zranitelní smrtí, která nás teprve čekala. Je těžké přesně stanovit, zda takoví lidé umírali častěji než cynikové nebo ti, kteří byli skeptičtí – kde by bylo možné najít v Severní Koreji takové statistiky? –, ale věřím, že je čekal neblahý osud. Jejich jednoduchá víra v život je musela stát draho.

KAPITOLA 2

Brzy na jaře v roce 1994, když mi byly téměř čtyři roky, chtěli moji rodiče opustit náš holubník. Neplatili jsme žádnou činži. Znali jsme jednu starší paní, která měla dva byty a v jednom z nich, který nepoužívala, nám dovolila bydlet. Nemohu si ale vybavit, proč. Rodiče se cítili ohroženi jednou ženou, která nám neustále klepala na dveře a dávala mé matce všelijaké kritické otázky. Matka nebyla zvyklá, aby ji někdo obtěžoval, a tohle ji opravdu vadilo. Stará žena – tuším, že chtěla naši rodině ukázat, kdo je tady pánem – dokonce po otci žádala, aby ji nosil uhlí a dřevo a aby pro ni občas dělal nějaké práce kolem domu. Naznačovala, že pokud ji nevyhoví, bude to mít své důsledky. Rodiče začali uvažovat o tom, že půjdou někam jinam. Tam, kde by si mohli dovolit mít vlastní dům.

Já jsem se stěhovat nechtěl. Měl jsem rád dům, ve kterém jsme žili. Každé ráno jsem se urval a pobíhal se svými několika kamarády po sídlišti a hulákal, jak se mi líbilo. Většinu dne jsme si mohli dělat, co se nám zamlouvalo, a tak jsme neustále prozkoumávali okolní ulice. Tři bloky nám připadaly jako tisíc mil a každá další ulice byla plná tajemství, nebezpečí a exotické atmosféry. Scházeli jsme se na schodech a hráli jsme kámen-nůžky-papír nebo jsme vyběhli ven, našli si nějaký strom a hráli si na schovávanou. I ten nejmenší roh domovní schodišťové šachty mi připomínal něco, co bylo skryté ve špinavém, oprýskaném cementu. Zde byly schody, na kterých jsem si podvrkl kotník a nemohl si pak hrát celé tři týdny. Tady byl stupínek, kde jsem snědl nadýchaný chleba, což byla severokorejská specialita, nebo zmrzlinu, kterou mi

přinesla Pongsuk; vzácná dvojitá pochoutka. Byl to jediný svět, který jsem znal.

Na ulici byly obchody s čímkoliv, co jste si mohli přát: holič, potraviny, obchůdek se zmrzlinou. V našem sousedství nežili žádní bohatí lidé, kteří by nakupovali v luxusních obchodech, ani chudí lidé, které by bylo třeba litovat. V pět hodin odpoledne, když začali v televizi dávat zprávy a kreslené filmy, jsme všichni utíkali domů k jednomu kamarádovi, jehož rodičům se podařilo si pořídit televizní přijímač. Tam jsme si posedali do řady a jedli domácí praženou kukuřici a cukroví. S lidmi, kteří v tomto bytě žili, jsme se často stýkali. Všechny děti si hrávaly společně, a když měl někdo nějaké jídlo navíc, rozdělil se o něj se svými sousedy.

Byli jsme na tom všichni stejně, jako kdybychom byli jedna velká severokorejská rodina. Nebo se mi to tak alespoň zdálo. Chtěl jsem tu zůstat.

Jednoho chladného podzimního odpoledne toho roku přijel otec na kole z práce a silně se opíral do pedálů. Neměli jsme auto – v Severní Koreji si jej těžko kdo mohl dovolit –, takže otcovo kolo bylo opravdu cenné vlastnictví. Zpozoroval jsem jej ve vzdálenosti jednoho bloku, jak se nakláněl nad řídítky. Jeho štíhlý a pohledný obličej – tak rozdílný od mého kulatého – byl orosený potem. Mé emocionální senzory ihned něco zpozorovaly: otec byl velmi rozrušen.

„Pojď Štěnátko,“ zavolal na mě, když byl půl bloku daleko. „Půjďme si prohlédnout náš nový dům.“ Zvedl mne a posadil mě na sedátko hned za sebe. Letěli jsme hlučnými přečpanými ulicemi a mířili na venkov.

Otec byl pevně rozhodnutý, že centrum města opustí. Měl dobrou práci a reputaci poctivého člověka. Jeho hvězda stoupala. Pokud mi bylo známo, Severní Koreji se ekonomicky dařilo díky tvrdé práci jejich občanů, velkorysé potravinové pomoci a dodávkám pohonných hmot z Ruska. Otci bylo třicet sedm let. Byl inteligentní, neúplatný a loajální režimu. Ve věku čtyřiaadvaceti let vstoupil do Korejské strany práce, což byl významný úspěch. Každý chtěl do této strany vstoupit, ale přijato bylo jen málo uchazečů. Můj otec neměl žádné rodinné konexe, které by mu v tom pomohly.

Suma sumárum byl nejvyšší čas, aby si postavil dům.

Nyní se otec vytrvale hnal v silničním provozu a napínal své zádové svaly při každém šlápnutí do pedálů. O několik bloků dále byla široká hlavní silnice, lemovaná košatými jilmy, žlutými květinami a vysokými betonovými sochami, které zde postavila vláda a do kterých byla vytesána nějaká hesla. Znal jsem je velmi dobře: ČCHOLLIMA prokmitlo kolem nás, jak jsme pádili vpřed. Znamenalo to: „Musíme pracovat tisíckrát intenzivněji než v jiných zemích!“ Bylo to jeden z Kim Ir-Senových oblíbených výroků.

Přidržel jsem se otcovy košile, abych nespádl z kola. Díval jsem se na stromy a domy, které jsme míjeli. Malých činžovních domů ubývalo a také aut bylo čím dál tím méně. Vystřídali je rolníci s povozy a voly. Nikdy jsem nebyl tak daleko z domu s výjimkou několika výletů, kdy jsme navštívili babičku a dědečka na Nový rok.

Náš cíl byl ještě asi hodinu vzdálen: byla to čtvrt 8. července, pojmenovaná po dni, kdy ji navštívil Kim Ir-Sen. V Severní Koreji je mnoho míst, která jsou pojmenována tímto způsobem – podle nějaké minulé události, jež má vztah k Velkému vůdci nebo k jeho ministrům. Čím dále jsme jeli, tím menší provoz panoval na silnicích. Domy, které jsme nyní míjeli, byla pouze hrubě opracovaná zemědělská stavení se zdmi, pocákanými blátem. Otec neúnavně šlapal do pedálů starého černého bicyklu.

Když jsme zastavili u naší malé parcely, byl pod tenkým plátnem své košile celý propocený. Otočil se, sundal mě ze sedátka a položil na zem. V obličeji se mu zračila radost a naděje. Co všechno pro něj tento dům znamenal! Přišli jsme blíže a podrobně jsme si místo prohlédli.

Ale k vidění toho moc nebylo. Byly tam hluboké základy, aby bylo možné během zimy skladovat v chladu sklenice s nakládanou zeleninou – v Severní Koreji byly i domy stavěny s ohledem na nejposvátnější plodiny. Stěny se pozvolna zvyšovaly. Byl to domek se dvěma pokoji a se suterénem. Bez koupelny. K tomu sloužil přístavek, jak tomu bylo u většiny severokorejských domů zvykem.

Byli tam tři nebo čtyři dělníci, kteří míchali beton, aby spojili škváro-betonové tvárnice. A největší radost měl otec z toho, že žádná z jeho stěn nesousedila s nějakou stavbou. Nebylo tam nic jiného než vzduch. Chtěli jsme pryč z činžovního domu a žít v něčem moderním a novém. Dům otce stál osamocený, ničeho se nedotýkal a nic se nedotýkalo jeho.

Otec začal obcházet kolem malé parcely, občas si sedl do podřepu, ukazoval na něco v základech a hlasitě se vyptával dělníků. Hrál jsem si s několika uvolněnými cihlami a jednu z nich jsem postavil na jiné dvě. Pak jsem si něčeho všiml. Za rozestavěnými stěnami domu jsem uviděl kopec. A na kopci bylo několik hromádek, jaké si stavějí syslí nebo bobří, jenže větší. Zíral jsem na ně a chvěl jsem se, ale po chvíli jsem se uklidnil.

Věděl jsem, co tyto hromádky znamenají. Byly to hroby.

V Severní Koreji tvoří hroby jen malé kulaté hromádky s kamennou nebo dřevěnou tabulkou, zapíchnutou do hlíny. Na ní je nápis se jménem pohřbeného. Když jsem se podíval za dům, uviděl jsem zvedající se úpatí pohoří, jehož výška dosahovala snad až 2500 stop, s pramínky sněhu, klikatícími se směrem do údolí. Pod horou byl velký hřbitov. A vedle hřbitova stál náš budoucí dům.

Říkal jsem si, že to bylo otcovo rozhodnutí postavit si dům v blízkosti hřbitova. Proč to ale udělal? Ví vůbec, že tam jsou nějaké hroby? Báł jsem se tmy, a když jsem musel jít v noci na záchod, často jsem míval strach. Jaké to bude, až se teď budu muset na tyto hroby dívat každou noc?

To bude přece mnohem horší...

Ale neřekl jsem nic. Můj otec byl pro mne hrdinou a chtěl jsem, aby byl šťastný. Pro něj bych byl ochoten zde žít i s těmito mrtvými.

Zatímco si otec prohlížel svoji nemovitost, já jsem si hrál s rozbitými cihlami a sledoval, jak jeden z mužů nahazuje beton na stěnu pomocí zednické lžíce. Byl zde prostor pro velký dvůr a zahradu, ale vše, co se mi honilo hlavou, byli chlapi v činžovním domě, které jsem měl právě opustit. Myslel jsem na ně a na hřbitov. Otec vydal několik příkazů, pak jsme se otočili, šlápli do pedálů a vydali se směrem domů.

Otec měl dost důvodů, aby o tento dům usiloval. Vyrostl v chudém zapadákově, jako byl Undok, a proto někde hluboko v mysli kladl rovnítko mezi samostatný dům a bohaté lidi s dobrými konexemi. Nyní, když jeho hvězda v naší malé komunitě stoupala, se mu dostalo šance, aby si takový dům postavil. Byl jako každý jiný ctižádostivý muž: chtěl, aby jeho úspěch šel vidět.

Jenže tento dům byl určen také pro moji matku.

Vzpomínám si, jak jsme jednou, když jsem byl velmi malý, navštívili prarodiče z matčiny strany. Bylo tam několik tet a strýců, kteří si vyprávěli o mé matce; o tom, jak byla mladá a jak bez přestání usilovala o mého otce v době, kdy oba dva pracovali ve stejném zemědělském podniku. „Jak jsi ho honila po kanceláři!“ zvolal v jednom okamžiku její bratr a pokoušel se vykouzlit na její tváři úsměv. Co se stalo s touto svéhlavou dívkou, říkali, co se stalo s její bláznivou láskou? Podíval jsem se jí do tváře. Měla sklopené oči a sevřené rty. Otočil jsem se směrem k otci. Také on měl sklopené oči. Vypadal ztrápeně a byl celý nesvůj. Nechtěl, aby mu někdo připomínal, jak to vše dopadlo. Matka jej již nenaháněla. Tento cit z nich vyprchal dříve, než jsem se narodil.

Otec se domníval, že matka byla často nemocná a propadala depresi, protože neměli vlastní dům. Nebo spíše chtěl věřit v nějaké jednoduché řešení. Stavba znamenala značné riziko, ale z jeho strany to byl způsob, jak se o ni postarat. Nový dům nebyl jen ukázkou toho, jak vysoko se vypracoval ze skromných počátků. Jsem si jist, že to bylo také tiché vyjádření zájmu o ní. Vyjádření lásky.

Dům ve čtvrti 8. července se však měl celkem brzy stát svědkem velkého utrpení.

KAPITOLA 3

Když jsme se toho jara přestěhovali, dům ještě nebyl úplně dokončený. Bylo tam několik drobností, které bylo třeba dodělat: chyběly části podlahové krytiny, v okně nebylo sklo. Otec chodíval k večeru domů a během práce na domě zpíval sentimentální severokorejské písně. Když skončil, začal pracovat na výrobě nábytku: vznikaly zde krásné skříně a pěkné komody z korejské borovice, do kterých jsme si dávali šaty. Při návštěvách našich sousedů jsem zjistil, že nábytek, který si pořídili v obchodě, nevypadá ani zdaleka tak pěkně a bytelně, jako ten, který vyrobil otec s pomocí několika jednoduchých nástrojů.

Zpočátku šlo všechno docela dobře. Pongsuk byla jako vždy milá a tichá. Matčina nemoc zdánlivě ustoupila a otec byl z nového domu nadšený, jako by šlo o jeho druhého syna. Mně se nějak podařilo smířit se s lidmi na hřbitově. Když foukal vítr z hor k našemu domu, slyšel jsem hlasy truchlících. Někdy jsem slyšel tři rázné výstřely nad domy, což bylo znamení, že pohřeb má nějaký voják. Místo toho, aby mě to vyděsilo, jsem začal chápat, že tam musel být někdo, kdo střílel z pušky! Tehdy jsem začal být posedlý střelnými zbraněmi a armádou. Tři výstřely, představoval jsem si. Šťastný člověk.

Ostatně, pokud šlo o hřbitov, byl jsem překvapen sám sebou. Místo neustálého prošení otce, aby mě vzal za ruku a doprovodil ven, když jsem potřeboval na záchod, utíkal jsem tam před spaním sám. Za svitu měsíce bylo možné vidět na svažujícím se čele hory malé hrboly, které tvořily hroby. Severokorejci jsou velmi pověřiví, věří ve strašidelná místa, duchy a osudová znamení. Nebál jsem se mrtvých lidí pod navršenými hroby, ale

někdy během mých krátkých procházek, když hroby zvláštním způsobem ozařoval měsíční svit, jsem se začal zabývat myšlenkami typu: „Co kdybys na tomto světě již nebyl, Štěňátko? Co kdybys přestal existovat?“ Pak jsem se teprve začal bát. Když toho bylo příliš, začal jsem volat otce, který mě pak vzal za ruku a odvedl mě zpět. Nikdy neodmítl.

Ve čtvrti 8. července jsem si našel několik kamarádů. Nejlepší z nich se jmenoval Pã Hjosong. Žil několik vchodů od nás a hráli jsme si spolu každý den. Nejraději jsme měli hru ttagüchhigi, při níž hraje o krásné proužky papíru, které vypadají jako origami. Byli jsme touto hrou naprosto posedlí. Později jsme roztrhali školní sešity – i učebnice –, abychom získali papír k výrobě složitě překládaných čtverečků. Soupeřovy čtverečky jsme se pak snažili s velkým bouchnutím otočit. Děti vkládaly do papíru drobné kousky oceli, aby se hůře převracely. Jednou jsem dokonce roztrhal na kousky otcovy Kim Ir-Senovy paměti, což jej nejen rozlítilo, ale bylo to také zločinem proti státu.

Hjosong byl přibližně stejně vysoký jako já, ale oplýval mnohem větší sebejistotou, o které se mi mohlo jen zdát. Něco z toho měl zřejmě po svém otci, městském funkcionáři, který byl obrem: měřil alespoň šest stop a byl vyšší, než kdokoliv, koho jsem znal. Jeho matka byla laskavá a sdílná a vypadala vedle svého manžela jako trpaslík.

Suverénní řeč mého kamaráda mě dokázala nadchnout. Přestával jsem být tím poslušným chlapcem, kterým se matka chlubila svým přátelům z ulice.

Toho roku jsem začal chodit do školky, kde jsem potkal první spolužáky – a také první zlé děti v mém životě. Když chodíte v Severní Koreji do školy, jste hodnoceni nikoliv podle svého nadání či studijních výsledků, ale podle toho, jak se dokážete prát. Doslova. Ještě dnes si vzpomínám na to, kdo byl v první třídě číslem jedna a kdo byl sedmičkou – tato čísla znamenají jediné: říkají, jak dobrý jsi rváč, přičemž měřítkem je to, jak tě hodnotí tví spolužáci. Škola tento způsob myšlení podporovala. Když například dítě nepřijde do školy, učitel si nezavolá jeho rodiče a neptá se

jich, proč je jejich dítě nepřítomné (dlužno říci, že nemají k dispozici telefony). Místo toho pošle skupinu nejhrubších žáků, aby dítě seřvali. Někdy ho dokonce i zbijí, dokud nesouhlasí s tím, že půjde do školy. Nevím, kde se v nich tato násilnická mánie bere. Možná vychází s historie této země, která je plná bolesti a útlaku.

Ve školce se násilí netolerovalo, ale byl jsem si jist, že se větší děti pokusí do roka odhadnout mé síly. Bylo to právě ve školce, kde jsem získal první přezdívku od cizích lidí. Zněla Kang Tokki, což bylo jméno postavy ze špiónážních filmů, na které jsme se všichni dívali. Kang Tokki byl jihokorejský špión, takže je zřejmé, že to zrovna nejlichotivější přezdívka nebyla. Na základní škole jsem pak získal druhou přezdívku, která již byla o něco lepší: Jok Tosan. Ta patřila jednomu obrovskému korejsko-japonskému šampiónu v zápase. Znamenala „tlustoch“. Ale já jsem tlustý nebyl. Toto pojmenování jsem získal díky svému kulatému obličejí, který jsem měl po matce.

V každém případě mi bylo jasné, že se budu muset díky svým přezdívkám s ostatními prát. Bylo to nevyhnutelné.

Když jsem chodil do školky, dozvěděl jsem se něco více o Kim Ir-Senovi. O Velkém vůdci jsem toho samozřejmě věděl dost, ještě než jsem začal chodit do školy. Byl to náš dědeček, měl kouzelnou moc, byl to nejchytřejší člověk na světě a často cestoval po celé zemi, aby dohlížel na všechny svoje děti. Podobně jako ve všech severokorejských rodinách, i my jsme měli na zdi jakousi svatyni Velkého vůdce a jeho manželky. První věcí, kterou můj otec udělal hned zrána ještě před umýváním nebo před snídaní, bylo, že vzal hadřík a pečlivě oba portréty utřel. Kim Ir-Sen vypadal velmi hezky. Jeho obličej planul oslnivou a přívětivou září s las-kavýma, ale odhodlanýma očima.

Pokud jste dovolili, aby se na Kim Ir-Senově portrétu usazovala špína, nebo pokud jste jej umístili za prasklé sklo, mohli jste se octnout v táboře nucených prací. Ale můj otec čistil tyto obrázky z úcty, nikoliv ze strachu.

Školka můj názor na Kim Ir-Sena změnila. Během prvních několika dnů, které jsem strávil ve třídě, nám naši učitelé se slavnostním a klidným výrazem v tváři přinesli několik kreseb a ukázali nám je. Shromáždili jsme se kolem, abychom si je prohlédli: byla tam skupina amerických vojáků s velkýma očima, ještě většími nosy a vyceněnými bílými zuby, kteří bodali do několika Korejců bajonety, ostrými jako břitva. Obrázek byl tak úděsný, že jsem si myslel, že omdlím. Ale tehdy jsem si sám sebe představoval jako vojáka a nehodlal jsem odvracet tvář. Zadržoval jsem dech, když nám učitel vysvětloval, že Američané přišli do naší země, aby zde masakrovali Korejce jen proto, že se jim to líbilo. Američané si libovali v zabíjení korejských dětí.

Cítil jsem po celém těle vzrušení. Byl to pro mne fyzický šok, že na světě mohou existovat takoví lidé. Věděli jsme, že Američané jsou zlí. Ve špionážních filmech to byli vždy buď oni, nebo Japonci, kteří se snažili krást tajemství Severokorejců, ale zde byl důkaz, jak strašní byli ve skutečnosti. Učitel nám ukázal další obrázek, který vytáhl ze spodní části hromady. Mžoural jsem na něj a nemohl jsem uvěřit svým očím. Američtí vojáci strkali těhotnou korejskou ženu do místnosti, kde hořelo. Zíral jsem se na malbu, zatímco nám náš učitel vysvětloval, že Američané rádi upalují Korejce zaživa nebo je dávají do plynových komor. Plynové komory je zabíjejí rychleji.

V očích se mi objevily slzy.

Jediní lidé, kteří zastavili Američany před vpádem do naší země, říkal učitel, byl Kim Ir-Sen a jeho severokorejsťtí vojáci. Kývl jsem. Velký vůdce byl něčím mnohem větším, než jsem si doposud myslel. Ten večer jsem přišel domů a prohlížel si portréty Kim Ir-Sena a jeho manželky, které visely na omítnuté zdi našeho bytu.

Od tohoto dne jsem se jim oběma klaněl a cítil jsem skutečné dojetí.

Toho léta jsme se já i Hjosong stali tajnými agenty. Zahodili jsme luky a šípy na smetiště a úpěnlivě jsme prosili naše otce, aby nám dali nějaké střelné zbraně. Otec mi vždy koupil nějakou hračku, když jsem o ni

poprosil, ale tentokrát se na mě podíval divně. „Dnes jsou věci na trhu dražší,“ řekl tiše. „Ale já ti nějakou vyřežu z dřevěných odřezků. Líbilo by se ti to?“

Cítil jsem, jak se z rozmrzelosti červenám. Proč by nemohl otec vydělat dost peněz, aby mi mohl koupit pistoli na hraní? Začal jsem si stěžovat, ale stačil mi jeden pohled na otce, abych přestal. Všiml jsem si smutku, který měl v sobě, a to bylo něco nového. Něco ho trápilo, pomyslel jsem si. A zajímalo mě co.

Můj otec vždy dodržel své slovo. Začal mi nosit ručně vyřezávané pistole, revolvery a pušky. Měl sbírku starých zbraní, které získal od svých přátel, a podle nich vytvářel ty na hraní. Moje popularita dosahovala závratných výšin. Když mi otec vyřezal zbraň, která vystřelovala malé oblázky pomocí gumičky, moji noví kamarádi byli plni závisti.

Byl jsem nemotorným dítětem a neustále jsem padal a zakopával o vyčnívající kořeny nebo o malé výmoly na zemi. Jednou jsem si nacpal pistoli do kapsy jako lupič a pak s ní vrazil do dveřní zárubně, když jsem utíkal do svého pokoje, takže jsem celou pistoli rozbil na kousky.

V takových případech jsem vždy utíkal k otci a řekl jsem jen: „Mohl bys...?“ Nejdříve se pouze zasmál a začal vyrábět novou. Nakonec se ale, když viděl mou podivuhodnou schopnost rozbít vše, co jsem měl v dosahu, rozzlobil a dal mi hračku bez jakýchkoliv detailů. Byl to pouhý kus dřeva, vyřezaný tak, aby se podobal pistoli. Podíval jsem se na její hrubě opracovaný tvar. Byl to trest za to, že jsem byl tak neopatrný. Chvilí jsem nad tím přemítal, ale i ta nejhorší pistole od otce byla lepší, než jakou měli moji kamarádi.

Tyto zbraně jsem měl velmi rád. Spával jsem s nimi, a když jsem se ráno probudil, zašmátral jsem nejdříve vedle postele po své nejnovější osobní zbraní. Jakmile jsem se dotkl jejího hladkého dřeva, uklidnil jsem se. Byl jsem si jist, že až vyrostu, stane se ze mě špion nebo voják, který zachrání vlast před těmi lidmi s velkými nosy.

POD STEJNÝM NEBEM

Byl jsem velký patriot. Věřil jsem, že Kim Ir-Sen se postará o moji rodinu i o mě. Každý tomu věřil. Což bylo příčinou, proč to, co mělo následovat, bylo pro nás tak kruté.

KAPITOLA 4

Hjosong a já jsme ve volném čase chytali vážky. Jako chlapce, který sem přišel z města, mě začal fascinovat pohled na jejich tmavá třpytící se křídla. Chytali jsme je každý den. Oblíbeným místem, kam si tento hmyz sedal, byly zelené kukuřičné stonky, které rostly na poli vedle našich domků. Vážky měly v oblíbě vrchní části stonků, na ně si sedaly a tetelily se v teple. Připlížili jsme se zezadu a rychlým pohybem jsme je uvěznili v dutině z našich dlaní. Dokonce jsme sami vyrobili pomůcku. Byla z kukuřičných stébel a podobala se tenisové raketě, přes kterou byla natažena pavoučí síť jako výplet. Když jsme jí mávlí vzduchem v prostoru, kde bzučely vážky, chytly se do ní a staly se našimi vězni.

Než byste se dostali na hřbitov za naším domem, našli byste zavlažovací kanál, kterým se zavodňovala všechna pole. Podél této strouhy jsme běhávali a chytali tam zvlášť krásné vážky. Troufali jsme si chodit i za domy. Po pravé straně jsme měli hory, jejichž oblé boky osvětlovaly sluneční paprsky. Dokud svítilo slunce, pobíhali jsme, skákali a chytali naši kořist.

Jednoho letního dne začali Hjosong a ostatní kamarádi chytat žáby, které jsme nacházeli v zavlažovacím kanále. Voda nebyla příliš hluboká, možná tak jednu stopu, ale kanál se táhl do nekonečna. Přesto, že jsme se to léto dost nachodili, abychom našli nějaké žáby, nikdy jsme nedošli až na konec kanálu.

V jednom místě se dráha kanálu křížila s dráhou silnice a voda zde proudila ocelovými trubkami dolů pod úroveň cesty. Zde voda nabírala rychlost. Můj přítel Čcholmin ještě se dvěma dalšími kamarády chytali jednoho parného červnového dne žáby, když tu najednou Čcholmin uviděl

ropuchu, usazenou na kameni, a skočil za ní do strouhy. Voda zde byla prudká a Čcholminovi podtrhla nohy. Než se nadál, byl vlečen přes malé, ale rychlé peřeje. Začal volat o pomoc. Běžel jsem za ním a srdce mi přitom bušilo. Věděl jsem, že Čcholmin neumí plavat, a pokud by jej voda vtáhla do trubek, uvízl by někde v prostoru pod silnicí. Když se dostal k ústí jedné z trubic, zachytil se o její okraj a začal křičet o pomoc. Voda se mu valila přes zkrivený obličej a já jsem nevěděl, co mám dělat.

Rozběhl jsem se k blízkému kukuřičnému poli. Tam jsem sebral jeden kukuřičný stvol, který jsem v záchvatu paniky vytrhl ze země, a pospíchal zpátky k Čcholminovi. Viděli jsme valící se proud, který jej s hromovým sykotem táhl dolů. Rychle jsem spustil stvol z břehu dolů a křičel jsem: „Chyt se!“ Čcholmin po něm natahoval ruku a na třetí pokus se mu to konečně podařilo. Začali jsme jej tahat ven, až nás z toho bolely záda. Voda syčela, ale když jej pustila ze svých spárů, padl horní částí těla na trávník. Nohy měl stále ve strouze. Žil.

Bylo to poprvé, co jsem ucítil smrt v takové blízkosti. A moji kamarádi i já jsme ji přelstili. Cítil jsem se skvěle.

Každý z našeho sousedství nás ten den nazýval hrdiny. Když lidé slyšeli, co jsme dokázali, vyšli ze dveří a aplaudovali nám, jako bychom byli vojáci, kteří se vracejí z války. Ve čtvrti 8. července jsem se stal slavným jako kluk, který zachránil Čcholmina pomocí kukuřičného stvolu.

V létě bývala večere v pět hodin odpoledne. Rodiče poslali Pongsuk, aby mě zavolala domů. Někdy jsem jí utekl, když jsem byl příliš zaujat hrou na válku a nedokázal myslet na jídlo. „Ale dnes je řada na mně, abych hrál lovce špionů!“ prohlašoval jsem. Žadonil jsem o několik minut navíc. Jindy jsem šlapal za ní a doufal, že dostanu *kkodžangttok*, což byla jakási kukuřičná placka a mé oblíbené jídlo. Tyto placky pro mě znamenaly bezpečí a lásku.

K jejich výrobě používala matka kukuřičnou moučku, kterou smíchala se sacharinem (cukr byl v Hörjongu téměř neznámý), trochou sody v prášku a vodou a udělala z toho husté těsto. Mezitím uvařila v jiném

hrnci bílou rýží. Po třiceti minutách, když se veškerá voda vyvařila, byla rýže téměř hotová. Pak udělala z těsta malá kolečka a dala je do hrnce s rýží tak, že je připlácla na bok hrnce. Po deseti minutách byly lívance hotové. Byl to jednoduchý recept, ale dal se snadno pokazit: kdybyste dali lívance do hrnce ještě před tím, než by vyvřela veškerá voda, byly by vlhké.

Jednoho červencového dne jsem si hrál se svými kamarády, když mě zavolala Pongsuk. Její volání „Štěňááát-kóóóó“ ke mně přicházelo přes pole. Podíval jsem se na slunce. Zdálo se mi, že je na nebi ještě příliš vysoko na to, aby už byl čas na večeři. Rozloučil jsem se se svými kamarády a zamířil jsem si to domů.

Když jsem byl v naší ulici a míjel jednotlivé domy, všiml jsem si, že byly zapnuté všechny televizory, i když je vlastnilo jen velmi málo lidí. Tohle bylo prostě šokující. Za normálních okolností nezačínaly národní programy před pátou hodinou večer a do té doby tam nebylo nic než monoskop. Ale nyní jsem slyšel ten samý hlas, přicházející ze všech domácností, které měly televizi. A ulice, obvykle plné lidí, pospíchajících domů na jídlo, byly prázdné. Bylo to divné. Měl jsem zvláštní pocit v žaludku. Co se to děje?

Když jsem vstoupil do našeho domu, uviděl jsem matku, jak vzlyká a jak si rukama zakrývá ústa. To nebylo ve skutečnosti nic mimořádného. Matka plakala u televize takřka neustále. Ani nečekala na úvodní titulky a už jí tekly slzy proudem po tvářích.

Nebylo mi příjemné vidět ji v takovém stavu. Často jsem matku sledoval koutkem oka a říkal si: „Prosím, dnes neplač.“ Proč nemohla počkat, až začnou nějaké smutné výjevy, u kterých by se rozplakal jeden či dva další lidé, což by její podivné chování zakrylo. Nikdy mi nedošlo, že počátkem všeho byl smutek a deprese a že filmy prostě jen spustily její emoce, které v hloubi duše pociťovala.

Ale nyní měla zarudlé oči a ruce se jí třáslly. A pak jsem uviděl Pongsuk – věčně veselou Pongsuk – a pochopil jsem, že se stalo něco strašného. Její obličej byl zlomený neštěstím, měla otevřená ústa a bědovala.

Bylo osmého července roku 1994. Zemřel Kim Ir-Sen.

Otočil jsem se směrem k televizi a pozoroval pochodující vojáky a zástupy lidí v Pchjongjangu, jak vzlykají. Ještě nikdy jsem neviděl, aby lidé plakali tak ustavičně, aby se třásli a bili se rukama v prsa. Začal jsem mít strach.

Ten večer se nebe zdálo tmavší než obvykle. Mraky zakryly měsíc a předhůří se ponořilo do temnoty. Začalo pršet. Těžké kapky bušily o zem a změnily ulice v kaluže plné bláta. Odevšad se ozýval pláč lidí, pláč z televize a pláč v našem domě, zatímco venku bylo slyšet dopadající kapky deště. Věřili jsme, že i země truchlila za našeho Velkého vůdce.

Život se zastavil. Nemohl jsem jít se svými kamarády chytat vážky nebo vůbec jít ven. Jedinou příležitostí, kdy jsme se mohli následujícího dne dostat z domu, byla cesta k soše Kim Ir-Senovy první manželky, Kim Čongsuk, která stála na krásném náměstí v centru Hōrjongu. Kolem sochy se tlačilo tolik lidí, řada z nich v tradičních korejských oblecích, že nebylo možné se k ní dostat blíže než na padesát stop. Lidé jí kladli květiny k nohám a vzlykali ještě víc. Dojetí ze smrti jako by se táhlo davem a přenášelo se z jednoho člověka na druhého. Moje náladové senzory byly přemoženy. Sevřel jsem matčinu ruku a propukl jsem v pláč.

Možná, že to někteří lidé v davu jen hráli, ale dítě to nedokáže rozpoznat. Ani nevím, proč jsem plakal, opravdu. Zármutek davu lidí byl tak silný, že si proklestil cestu i do mého srdce. Pomalu jsme se sunuli blíž a já jsem si s matkou i sestrou klekl na schody pod sochou. Slzy mi proudily po tvářích. Socha se nyní nacházela v množství květin, jako by plavala na jejich zářících květech.

S odchodem Velkého vůdce se svět stal děsivějším. Chápal jsem jeho nepřítomnost tak, jako kdyby navigátor minul nějakou orientační hvězdu. Kdo bude nad námi nyní bdít?

KAPITOLA 5

Příštího roku nastal hlad. Neznamenal to, že byste jednoho dne otevřeli hrnec s rýží, ve kterém by nic nebylo. Místo toho vše mizelo pomalu, jako kdyby se to odpařovalo. Neexistovaly žádné zprávy na internetu nebo v televizi, nezvonily žádné telefony, které by varovaly, že se k nám blíží něco hrozného. Později někteří lidé pojmenovali tento hladomor jako konanui hänggun (pochod utrpení), což byl vládní slogan, jehož smyslem bylo sdělení, že život je nyní obtížný, ale přijdou lepší časy. Vláda rovněž chtěla, abychom věřili, že neúroda nebyla zaviněna nějakou chybou státu a že všichni trpí stejným dílem. Což, jak jsem se později dověděl, byla lež.

Severokorejci tento hladomor nikdy nenazývali „pochodem utrpení.“ Nikdy jsme mu nedali žádné jméno. Byla to jakási těžká, jedovatá mlha, která vám vstoupí do úst, ještě než můžete vykřiknout nějaké varování.

Nevěděli jsme, že Rusko přestalo posílat do Severní Koreje potraviny i umělá hnojiva. Tuny tohoto zboží pomáhaly udržovat zemi nad vodou po dobu mnoha let. V roce 1991 se však Sovětský svaz zhroutil. Rusko, které se zrodilo na jeho troskách, nemělo dostatek peněz a nemělo již snahu podporovat pár zbývajících komunistických režimů, jako byla Kuba nebo Severní Korea. Navzdory vládní propagandě, která zdůrazňovala politiku čučche neboli soběstačnosti, záviselo na dodávkách těchto potravin přežití národa.

Ještě horší bylo, když v roce 1995 udeřily v Severní Koreji deště podobné monzunům, které odplavily ornici a zničily tisíce akrů úrody. Katastrofální politika vlády, která zavedla zemědělství jen na malé části orné půdy této země, zavinila obrovské utrpení. Vláda, nyní pod vedením Kim Čong-ila,

odpověděla několika vlasteneckými kampaněmi. Obyvatelé měst byli nuceni odejít na venkov, aby se tam lopotili na polích od svítání až do soumraku. Začala kampaň „Jezme dvě jídla denně.“ Ale korupce a rozvrácený ekonomický systém odsoudily veškeré vládní úsilí k nezdaru. Neexistovaly soukromé trhy, kde by si lidé mohli koupit rýži nebo tofu. Jediným zdrojem potravin byla vláda. A každý měsíc jich distribuovala méně a méně.

Otec, jak se nakonec ukázalo, si zvolil ke stavbě svého vysněného domu příšernou dobu. Ekonomika Severní Koreje byla v rozkladu.

První náznaky pohromy, které jsem viděl na vlastní oči, se objevily ve druhé polovině roku 1995. Nikoliv v souvislosti s neúrodou nebo něčeho pochopitelného, ale s vysíláním kresleného seriálu. Nazýval se Chlapec generál a byl situován do roku 50 př. n. l. Vystupoval v něm obyčejný chlapec, který se jednoho dne probudil a zjistil, že se z něj stal superhrdina. Létá vzduchem, střílí šípy z luku a jezdí na koni, jako kdyby se s tím už narodil. Mí kamarádi byli tímto seriálem posedlí. Lezli jsme na ploty z dřevěných desek, které oddělovaly naše dvorky, skákali jsme z nich a křičeli, že tím Chlapcem generálem jsme my! V okolních kopcích se rozléhal náš křik, při kterém tuhla krev v žilách.

Nemusím snad ani připomínat, že svůj oblíbený program jsem nikdy nevynechal. Jednou ve středu, v den, jako každý jiný, jsem se posadil před televizi a nemohl jsem se dočkat vzrušením, abych shlédl poslední epizodu. Když tu se najednou objevil zvlněný obraz. Byl bez zvuku. Neslyšel jsem dokonce ani jeho znělku.

Někde na venkově nedostával některý z televizních vysílačů dostatek energie. Byl jsem v šoku. Začal jsem si vytvářet dialog kresleného filmu v hlavě, sledoval jsem pohyb rtů jednotlivých postav a představoval jsem si, o čem se tam mluví. Bylo to hrozné. Můj dialog mi nedával žádný smysl! Byl jsem natolik rozčilený, že jsem chtěl televizi hodit na zem.

„Tati,“ volal jsem, „co je s televizí?“ Otec přišel a pohnul s anténou, ale nepomohlo to. Chvilí tam tiše stál a pak si povzdechl. Moje náladové senzory zjistily v jeho výrazu něco neznámého, ale já jsem si toho nevšímal.

Celá jedna epizoda Chlapce generála nám unikala před očima! Zíral jsem na obrazovku v němě hrůze. Byl jsem nesmírně naštvaný. Jak mohou dospělí udělat něco takového našemu národnímu hrdinovi?

Začal jsem si všímat i jiných věcí. Výpadky elektrické energie, které nás sužovaly, byly stále častější. Osvětlení v našem malém sídlišti 8. července začalo vypadávat a já jsem viděl jen to, co ozářil měsíční svit: obrysy střech domů či kopečky tvořící hroby na horském svahu.

Jako další zmizely kukuřičné lívance naší matky. Následující léto to bylo naposledy, kdy je dělala, a již nikdy se na našem stole neobjevily. Matka to nijak nekomentovala. Neptal jsem se jí, kdy je budeme mít příště. Něco uvnitř mi říkalo, že nebyla vhodná doba, abych jí tuto otázku pokládal.

Dokonce i obyčejné kukuřičné nudle – základ naší stravy – začaly být vzácností. Pongsuk se vždy „dosyta najedla“ jako první a dala mi několik svých nudlí do mého talíře. Ty jsem sice lačně snědl, ale nikdo z nás se stejně necítil plný. Domácí chléb, který matka tak ráda dělávala, vydával nádhernou kvasnicovou vůni. Bílá rýže toho podzimu zmizela. Jakýkoliv druh masa se stal jen vzdálenou vzpomínkou a pomyšlení na zákušek, který byste si dali jen proto, že vám chutná, bylo jen špatným vtipem.

S nedostatkem zeleniny a se stresem, že není schopna uživit své děti, se matka vrátila její nemoc. Když jsem se vracel ze školy, nacházel jsem ji, jak leží na zemi a má oči jako černé štěrbiny. Nedostatek jídla začal postihovat její mozek. Neustále otci vyprávěla, že slyšela, jak se ve zdech pohybují nějaké věci.

Otec její obavy odbyl mávnutím rukou. Ale matka trvala na tom, že když jsem si hrál venku a Pongsuk byla ve škole, zvuky se opět začaly ozývat – vrzání, šustění, tajemné pištění. Byly to myši? Nebo se nový dům usazoval?

Nakonec, když zvuky ne a ne přestat, jí otec řekl o jednom tajemství, které si dosud nechával jen pro sebe. Během stavby domu našel s ostatními dělníky pod jeho základy něco, co tam nepatřilo. Kosti.

V době, kdy otec kopal s dělníky suterén pro kimčchi (fermentované zelí v nálevu z pálivých chilli papriček, pozn. překl.), narazili v hloubce pěti stop na části lidských koster. Možná, že úřady získaly půdu zpět od hřbitova a nikdy se nezabývaly problémem, že by měly hroby odstranit. Možná, že před mnoha lety byly kosti vyplaveny z hor a časem byly zaneseny vrstvami hlíny. Ale otec, který nechtěl ztratit svůj vysněný dům, se o ničem nezmiňoval.

Tahle skutečnost měla na moji matku hluboký dopad. „To způsobily ty kosti, že jsem nemocná!“ křičela na mého otce. „Mrtví nemají pokoj. Chtějí nalézt svůj domov.“

Rodiče naprosto nevěděli, co si počít. Nejdříve hladomor a nyní duchové v domě. Obě tyto záležitosti přesahovaly jakoukoliv jejich dosaavadní zkušenost se světem. Vláda ani sousedé nemohli nijak pomoci. Rodiče se tedy vydali k šamance.

Tato postava byla po tisíce let součástí korejské kultury. Navzdory tvrdým zákrokům vládních orgánů proti všem vírám v duchy (pověrám) stále platilo, že každá vesnice s určitým počtem obyvatel měla jednu osobu, obvykle ženu, která se za vás za malou odměnu dokázala ve světě duchů přimluvit. Moji rodiče se tedy jednoho večera vydali na návštěvu za spiritistkou. Museli ji požádat, aby provedla pangdo neboli nasměrování neuspokojeného ducha pryč.

Když se matka s otcem ten večer vrátili, měli zcela jinou náladu. Byli šťastní. Hned jak vstoupili do dveří, dali se do práce a začali připravovat skvělé jídlo: bílou rýži, vajíčka a smažené vepřové. Bylo toho hodně. V té době jsme již trpěli svíravým hladem, drásavým utrpením, které se vám zařezává do žaludku a uvelebí se jako nějaká zlovolná stvůra v záhybech vašich vnitřností. Takže jsem měl obrovskou radost, když jsem je viděl připravovat jídlo. Bílá rýže! Šťavnaté maso! Kde to sehnali? Vůně vepřového byla jako silný lektvar, který jsem radostně vpíjel do sebe. Ale jak se blížila půlnoc, rodiče vzali tyto lahůdky a shrnuli je do keramické nádoby, kterou zakryli nejlepším matčiným šátkem a postavili do rohu místnosti.

Po chvíli ohromujícího ticha jsem začal naříkat. Hlasitě. Chtěl jsem si dát vajíčka i bílou rýži. Rodiče mě uklidňovali a vysvětlovali mi, že jídlo bylo připraveno proto, aby nás duchové v našich zdech opustili. Říkal jsem si, že je to směšné. Teprve dlouho poté jsem s notnou dávkou zklamání usnul.

Rodiče zopakovali ten samý rituál během několika měsíců celkem třikrát a řídili se přesně pokyny šamanky. Během druhé a třetí návštěvy vložili k teplému pokrmu do nádoby také papírové peníze. Myslел jsem si, že tento duch pro ně musí být velmi důležitý, když ho živí a dávají mu ještě peníze. Umístili jsme nádobu do rohu a šli všichni spát.

Příští ráno byla nádoba pryč a tak to bylo pokaždé. Rodiče to velmi potěšilo. Dokonce bych řekl, že jejich rituál fungoval. Když nádoba zmizela potřetí, matka už žádné zvuky v domě neslyšela. Rodiče věřili, že duch vystoupil ze zdí, a když si vzal jídlo, šamanka jej nebohého odvedla zpět do země mrtvých. Byli jsme nyní chudší, ale už nás nic nesužovalo.

Co se stalo ve skutečnosti? Možná to byl soused, který chtěl rýži nebo peníze zadarmo. Možná, že o půlnoci přišla sama šamanka, aby si vzala nádobu, udělala tím radost svým zákazníkům a vychutnala si vzácné a dobré jídlo.

Vždy jsem si lámal hlavu, jak to s těmi kostmi i se šamankou vlastně bylo. Je možné, že by matka skutečně slyšela nějaké zvuky ze zdí našeho domu? Nebo ji rozum upozorňoval na něco jiného? Někdy si myslím, že viděla přicházející hladomor, a hlasy, které slyšela, bylo její vlastní nitro, varující před nadcházející pohromou.

Duch byl pryč, ale nikdo nedokázal udělat nic s hladem, který tu byl nyní s námi a kvůli kterému jsme byli podráždění a ospalí. Chtěl jsem se zeptat rodičů, co se to děje – proč se veškeré jídlo ztratilo? –, ale strach v jejich očích mě umlčel.

Začali jsme do obilné polévky přidávat víc a víc vody. Když jsme obilí spotřebovali, rozmíchali jsme místo něj pampelišky a zelené býlí, aby polévka měla alespoň nějakou příchut' a něco obsahovala. Pak se jednoho

dne objevily v našich miskách nějaké ostré kousky. Nejdříve jsem nevěděl, co to bylo, ale když jsem se podíval na jejich tvar, zjistil jsem, že to byla sója. Ale ne sojové boby, které byly celkem chutné asi jako burské oříšky, ale jen stonky této rostliny. Matka šla do blízkých kopců, aby se vrátila s těmito suchými stonky. Pak je uvařila ve vodě a naservírovala nám je. Můj mozek, ačkoliv byl od hladu přímo posedlý, říkal: „Tohle je naprosto odporné.“

Vzal jsem si jedno stéblo a vložil jej do úst. Kapala z něj voda a už jen od pohledu jsem věděl, že jeho chuť bude příšerná. Uždíbl jsem jeho konec. „Je to hrozné!“

„Sněž to,“ řekl mi otec tichým hlasem. Ani se na mě nepodíval. V těchto dnech býval mnohem zkroušenější. Očividné sebevědomí, kterým oplýval ještě před rokem, bylo pryč.

Neměl jsem na takové jídlo vůbec chuť. Rostlina měla po celé délce malé trny a chutnala asi jako cement. Cítil jsem, jak mi stonek leze hrdlem dolů a jak se jeho trny zapichují do mé měkké tkáně. Myslel jsem, že budu zvracet, ale nakonec jsem ho přece jen do žaludku dostal.

Tělo ví, když jí něco, co má k jídlu daleko. Jako kdyby vám do žaludku vlezlo něco cizího a nepřátelského. Vaše břicho je na chvíli plné, ale je vám jasné, že vám do těla neproudí žádné živiny, žádný tuk, který by udělal radost vašim chuťovým buňkám. Je tam pouze cosi nasáklého a ostrého, těžké jako olovo, co se vám usadilo v břiše.

Je to horší než samotné hladovění, pomyslel jsem si. Ale samozřejmě jsem se mýlil.

KAPITOLA 6

Nebyli jsme jediní, kdo trpěli. Jednou v noci jsem zaslechl rodiče, jak spolu hovoří. (Náš dům byl příliš malý na to, aby udržel nějaká tajemství.) Předchozí den zemřel hladem dědeček našeho souseda.

Neznal jsem ho a jeho jméno se mi v paměti vůbec nevybavilo. Ale tato zpráva mě vyděsila. Nevěděl jsem, že můžete snít všechno jídlo a pak jednoduše zemřít. Tato nová skutečnost, že hladovění může vést ke smrti, byla pro mě šokem.

V prvních měsících hladomoru začali lidé propadat panice. Nevěděli, co mají dělat. Jako by to byly děti, které se jednoho rána probudily a zjistily, že jejich rodiče zmizeli s veškerou rýží a nezanechali po sobě žádný vzkaz. Obyvatelé Hörjongu byli vyvedeni z míry, ale stále žili v těchto obavách, že je matka s otcem opustili. Vykřikovat, že váš otec nebo bratr zemřel hladem, znamenalo v totalitním státě obvinění vlády z vážného zločinu: *Jak to, že jste to umožnili?* Inminban, místní ženský výbor, který donášel úřadům na ty, kteří dělali potíže, nás všechny sledoval. Pokud by vás některá z těchto žen uslyšela, jak si stěžujete na nedostatek jídla, mohli byste mít vážné potíže. A tak lidé byli raději zticha.

A nemohli jsme si dopřát ani té úlevy, že bychom si šli stěžovat na pána Boha, protože v Severní Koreji žádný Bůh neexistoval. Museli jsme si nechat naše obavy pro sebe a pokračovat dál. Beznaděj, kterou jsem jednou zahlédl v matčině tváři, postihovala nás všechny. Vlila se do našeho domu jako těžký plyn. Naše obličeje byly vyzáblé a oněmělé.

Všiml jsem si, jak se rodiče dívají s hrůzou v očích na Pongsuk i na mě. Nejdříve jsem si myslel, že byli nervózní, ale postupně jsem zjistil, že nás

pozorovali, zda nemáme nějaké příznaky hladovění. Myšlenka, že by oni sami mohli zemřít, je netrápila. Jejich největší starostí bylo, že nás nebudou schopni nasytit.

Když Hörjong zachvátil hladomor, moji rodiče se čím dál tím víc hašteřili. Nikdy si příliš neprokazovali vzájemnou lásku. V Severní Koreji není zvykem objímat choť nebo děti a říkat jim: „Miluji tě.“ Manželství, které bylo od samého začátku křehké, se změnilo k horšímu, když na ně dopadla taková katastrofa. Ta by podrobila té nejtěžší zkoušce i nejsilnější manželství. Jejich láska se někde v hloubi jejich duší rozbila na kousky.

Rodiče se hádali o jídlo. Ve dvoupokojovém domě bylo těžké skrývat obavy a strach. „Ale nám už nic nezbylo!“ slýchal jsem matku, jak křičí na otce. „Proč si nevezmeš nějaké peníze z podniku, jako ostatní otcové?“ Jedním z důvodů, proč se matka zamilovala do otce, byl jeho idealismus. Otec byl nepoctivější z poctivých. Odmítal brát úplatky, krást jídlo nebo zneužívat peníze z podniku, jak se to dělo v jiných rodinách. V Severní Koreji byla tehdy korupce tak běžná, že se jí ani neříkalo korupce. Byl to prostě jen život. Ale můj otec si nechtěl křivit páteř.

V našem malém domě, když se otec vrátil z práce domů vyčerpaný a zamračený, to bývala matka, která se obvykle vztekala. Byla to ona, která nás musela poslouchat, jak naříkáme hladem. Musela jít do hor, natrhat nějaké odporné byliny a předstírat, že pro rodinu to bylo dobré. Když potom otec vstoupil do dveří s prázdnou, matka na něj začala křičet. „Obětuj své vlastní děti!“

Mé náladové senzory tuto matčinu zlost nasály. Proč nepřinesl otec domů nějaké sáčky s rýží? Byl přece velmi důležitou osobou. Zatím jsem nemohl tušit, že otec byl v divoké Severní Koreji ztracenou existencí, že jeho víra ve vůdce v Pchjongjangu pro něj byla strašnou kletbou. V jeho duši byla Severní Korea tím, kdo mu poskytl šanci na úspěch, a on ze své pokladny nedokázal ukrást ani šesták.

To matku nezajímalo. (Pongsuk nedala nikdy najevo vztek vůči otci.) Sítil v nás vztek. Umírali jsme.

V den, který následoval po každé takové hadce, z domu něco zmizelo. Jako první šly šaty: matka dokonce prodala ty, ve kterých šla na svatbu. Za oběť padly i svatební šaty otce. Věděl jsem, že matka tyto věci prodává na trhu, aby nás mohla uživit.

Byli jsme stále vyzáblejší. Oči nám vylézaly z důlků, nebo to tak alespoň vypadalo. I naše obličejce byly stále hubenější. Neměli jsme dost sil na to, abychom si hráli, četli knihy nebo dělali cokoliv jiného.

Pongsuk mě již nemusela v době oběda hledat. Hodinu nebo dvě předtím, než matka postavila staré oprýskané hrnce nad plamen, jsem se skrčil vedle starého krbu a čekal na jídlo. Netečně jsem se kymácel a čekal, až připraví nějaké jídlo z jakékoliv rostliny, kterou dokázala najít.

Jednoho večera se rodiče vrátili z vycházky do města a vypadali rozrušeně. „Děti! Příští měsíc se všelepší,“ tvrdili. „Vyděláme hodně peněz!“

Pongsuk tleskla rukama. „To je úžasné!“

„Jak to víte?“ zeptal jsem se, skeptický jako vždy.

„Šamanka nám to řekla!“ odpověděl otec.

Bylo mi pouze pět let, ale pocítil jsem velké zklamání. I já jsem věděl, že šamanka říká lidem jen to, co chtějí slyšet. Ale moji rodiče dokázali jen stěží udržet na uzdě své nadšení. Celou noc se věnovali úvahám o tom, co si koupí, když k nám začnou peníze téci proudem. Jako kdybychom ty peníze již měli. Těžším úkolem mělo být to, jak tyto peníze utratit.

Když se situace po ekonomické stránce dále zhoršovala, rodiče vyhledali šamanku. Obdrželi nevyhnutelně dobré zprávy: „Během dvou měsíců přijdou nejlepší dny vašeho života!“ „Během tří měsíců si již nikdy nebudete muset dělat starosti ohledně peněz!“ Tento optimismus vedl otce ke špatným rozhodnutím. Tento obvykle chladně uvažující člověk byl najednou zcela pohlcen matčinými vidinami. Zoufale se snažil, aby nás zaopatřil, a podlehl přitom falešným nadějím. Když jej matka požádala, aby si vypůjčil peníze od podniky, kde pracoval, aby měla na své nejnovější plány, nezačal na ni křičet, ale peníze přinesl. Nebyla to ta obchodní příležitost, kterou šamanka předpovídala?

O dva měsíce později otec požádal matku, aby mu půjčku vrátila. Ta ale žádné peníze neměla, protože se angažovala v nějakém obchodu, který nevyšel. Což bylo příčinou toho, že otec vybuchl vzteky.

K takovým scénám docházelo pokaždé, když byla situace u nás doma zoufalá. Naplánovali si něco dalšího, následovala návštěva šamanky, extáze, dva měsíce čekání, veřejné ponižení a pak strašné hádky plné křiku. Při každé takové příležitosti otcovy dluhy rostly a manželství s matkou utrpělo další ránu. Měli jsme méně peněz na nákup jídla a žebra nám vylézala z naší scvrklé kůže stále více.

Když došlo mezi rodiči ke konfliktu, pocit, že ze sebe udělali hlupáky, jej dělal ještě horší. Jak mohli znovu naletět na stejný nesmysl? A přitom se nemohli obrátit někam jinam. Následujícího měsíce se matka chystala jít k nové šamance a otec, který zprvu nechtěl o jejich slibech o bohatství ani slyšet, se nakonec přidal. Následoval křik „Kde jsou peníze?“, který se ozýval celým naším domem.

Byli jsme opravdu jako ztracené děti.

I v tomto věku jsem věděl, že jsem jiný než moji rodiče. Ti uvěřili ledasčemu. Otec věřil ve význam tvrdé práce a ve vládu Severní Koreje. Matka věřila v podnikání. Oba dva měli slabost pro „štěstí.“ Kdyby byla v Severní Koreji kasina, byli by tam ti nejlepší zákazníci.

Ale já? Já jsem na štěstí ani na zázraky nevěřil. Rodiče mě z toho zcela vyléčili. Měl jsem vždy pocit, že pokud něco chceš, musíš o to začít usilovat a obstarat si to sám.

Večere se nyní skládala z jednoho či dvou kousků kukuřice, trochy vodové pampeliškové polévky a čas od času jsme mívali pichlavé sojové listy, které mě strašně škrábaly v krku, když jsem se je snažil s největším úsilím polknout. Brečel jsem zlostí a ptal se sám sebe, co se to děje se světem, že nás nechá takto trpět.

Abych neklesal na mysl, připomínal jsem si v duchu má oblíbená jídla z minulosti; okamžik, kdy se mé rty naposledy dotkly plátku

kkodžangttok. Zpomaleně jsem si v hlavě přehrával každý smetanově zbarvený kousek.

Tyto dny se jednou vrátí, pomyslel jsem si. Pro ty, kteří měli velké štěstí, se skutečně vrátily. Ale moje rodina v těchto věcech nikdy štěstí neměla.

KAPITOLA 7

Na jaře roku 1996 jsme mleli z posledního. Hladomor zdecimoval naši vesnici a mnoho z našich přátel přišlo o své babičky, tety, syny a bratrance. Hroby šplhaly vzhůru po horském úbočí, jako by bylo infikováno nějakým virem. Toho roku na podzim jsem šel poprvé do školky (v Severní Koreji se chodí do školky dva roky), ale moc jsem se tam toho nenaučil. Neměl jsem žádnou energii, abych se mohl soustředit. Jako by veškerá naše síla byla zasvěcena boji s hladem.

Měli jsme dvě jídla denně a pak už jen jedno – většinou byliny, které jsme polykali jen s obtížemi. Nakonec rodiče uznali, že už nejsme schopni sehnat dost jídla na to, abychom se sami uživil. Matka se rozhodla navštívit svou rodinu v Kangso, městečtě vzdáleném více než pět set mil, aby tam vyhledala pomoc. Řekla, že pro otce bude lepší, když bude žít troje ústa než čtyři. Opustila nás bez jakýchkoliv ceremonií a odešla na vlak. Ohromně mi scházela.

I když jsme byli na jídlo pouze tři, všichni v naší rodině jsme byli stále slabší. Někdy jsme nejedli nic kromě několika doušek vody a pak jsme upadli do přerušovaného spánku. Otec se začal obávat, že v našem bytě podlehneme smrti hladem, aniž by o nás kdokoliv věděl. „Půjdeme do domu mého bratra,“ oznámil jednoho dne mně i Pongsuk. Jak těžké rozhodnutí to pro něj muselo být! Teprve teď si to dokážu uvědomit. Musel jít ke svým příbuzným a žebrat zde o jídlo, což znamenalo, že nedokázal zaopatřit svoji vlastní rodinu.

Přesto jsem byl nadšený. Výlet vlakem! Moje vášeň pro cestování, nádraží a pro těžké zelené elektrické vlaky překonala všechny pocity hladu,